

5. Мельчакова Ю. С. Испанская национальная картина мира: взаимодействие искусства и религии : автореф. дисс. ... канд. культурологии; спец. 24.00.01 – Теория и история культуры / Ю. С. Мельчакова. – Екатеринбург, 2007. – 21 с.
6. Тарасова О. А. Артикуляционный комплекс в музыке: теоретический аспект / О. Тарасова // Традиції та новачі у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. вузів худож.-буд. профілю України і Росії / Харк. держ. акад. дизайну і мистец. –Х., 2008. – № 1/3. – С. 124–127.
7. Шенк Ф. Б. Ментальные карты: конструирование географического пространства в Европе от эпохи Просвещения до наших дней / Ф. Шенк // Новое литературное обозрение. – Электрон. данные. – Режим доступа: <http://www.nlo.magazine.ru/philosoph/inostr/inostr31.htm>. – Название с экрана.
8. Шип С. В. Музыкальная речь и язык музыки / С. В. Шип. – Одесса : Изд-во Одесской гос. консерв. им. А. В. Неждановой, 2001. – 296 с.

References

1. Bonfel'd M. Sh. Muzyka: Iazyk. Rech'. Myshlenie. Opyt sistemnogo issledovaniia muzykal'nogo iskusstva : monografiia / M. Sh. Bonfel'd. – SPb.: Kompozitor Sankt-Peterburg, 2006. – 648 s.
2. Gachev G. Natsional'nye obrazy mira: Kosmo-Psikhologos / G. Gachev. – M.: Izd. gruppа "Progress" – "Kul'tura", 1995. – 480 s.
3. Gumilev L. N. Etnogenez i biosfera Zemli / L. N. Gumilev. – M.: Eksmo, 2007. – 145 s.
4. Markova E. Symvolyka y semantyka natsyonal'nogo stilia v kompozitsyy u uspolnytelstve / E. Markova // Muzychne mystetstvo i kultura: Nauk. visn. / Odes. derzh. muz. akad. im. A. V. Nezhdanovoi. – Odesa: Drukarskyi dim, 2008. – Vyp. 9. – S. 22–32.
5. Mel'chakova Iu. S. Ispanskaia natsional'naia kartina mira: vzaimodeistvie iskusstva i religii : avtoref. diss. ... kand. kul'turologii; spets. 24.00.01 – Teoriia i istoriia kul'tury / Iu. S. Mel'chakova. – Ekaterinburg, 2007. – 21 s.
6. Tarasova O. A. Artykulyatsyonnyi kompleks v muzyke: teoretychesky aspekt / O. Tarasova // Traditsii ta novatsii u vyshchii arkhitekturno-khudozhnii osviti : zb. nauk. pr. vuziv khudozh.-bud. profilu Ukrainy i Rosii / Khark. derzh. akad. dizainu i mystets. –Kh., 2008. – № 1/3. – S. 124–127.
7. Shenk F. B. Mental'nye karty: konstruirovaniie geograficheskogo prostranstva v Evrope ot epokhi Prosveshcheniia do nashikh dnei / F. Shenk // Novoe literaturnoe obozrenie. – Elektron. dannye. – Rezhim dostupa: <http://www.nlo.magazine.ru/philosoph/inostr/inostr31.htm>. – Nazvanie s ekrana.
8. Ship S. V. Muzykal'naia rech' i iazyk muzyki / S. V. Ship. – Odessa : Izd-vo Odesskoi gos. konserv. im. A. V. Nezhdanovoi, 2001. – 296 s.

УДК 792.03

Тулянец Андрій Анатолійович

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри "Історія та теорія музики"
Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки
e-mail: tuljancev1962@rambler.ru

НОННА СУРЖИНА – ОПЕРНА СПІВАЧКА ТА ВОКАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ

У статті аналізуються принципи роботи народної артистки України та СРСР, лауреата Державної премії ім. Т. Шевченка Н. А. Суржиної на сценах Харківського академічного театру опери та балета ім. М. Лисенка, Дніпропетровського академічного театру опери та балету, багатьох оперних сценах світу. Актриса-співачка створила цілу галерею мецо-сопранових образів, є виконавицею значного вокально-камерного репертуару. Партнерами співачки були славетні вокалісти. Співачка співпрацювала із відомими режисерами, диригентами, імпресаріо. Н. Суржина активно працює у галузі вокальної педагогіки у Дніпропетровській консерваторії ім. М. Глінки. На прикладі однієї із випускниць класу Н. Суржиної – солістки Національної опери України І. Петрової розглядаються методи та прийоми розвитку вокально-виконавських умінь студентів у процесі постановки голосу, висвітлюються сутність, зміст та структура методів вокальної педагогіки, їх класифікація та особливості застосування.

Ключові слова: солістка опери, актриса, режисер, диригент, сценічний партнер, дихання, вокальна педагогіка, голосоутворення, сольний спів.

Тулянец Андрей Анатольевич, кандидат искусствоведения, доцент кафедры "История и теория музыки" Днепропетровской консерватории им. М. Глинки

Нонна Суржина – оперная певица и вокальный педагог

В статье анализируются принципы работы народной артистки Украины и СССР, лауреата Государственной премии им. Т. Шевченко Н. А. Суржиной на сценах Харьковского академического театра оперы и балета им. Н. Лысенко, Днепропетровского академического театра оперы и балета, многих оперных сценах мира. Актриса-певица

создала целую галерею меццо-сопрановых образов, она – исполнительница значительного вокально-камерного репертуара. Партнерами певицы были знаменитые вокалисты. Певица сотрудничала с известными режиссерами, дирижерами, импресарио. Н. Суржина активно работает в области вокальной педагогики в Днепропетровской консерватории им. М. Глинки. На примере одной из выпускниц класса Н. Суржиной – солистки Национальной оперы Украины И. Петровой рассматриваются методы и приемы развития вокально- исполнительских умений студентов в процессе постановки голоса, раскрываются сущность, содержание и структура методов вокальной педагогики, их классификация и особенности применения.

Ключевые слова: солистка оперы, актриса, режиссер, дирижер, сценический партнер, дыхание, вокальная педагогика, голосообразование, сольное пение.

Tulyantsev Andrey, candidate of Arts, docent of the "History and Theory of Music" of Dnipropetrovsk Conservatory by Mikhail Glinka

Nonna Surzhina – opera singer and vocal teacher

The article analyzes the principles of work People's Artist of Ukraine and the USSR, laureate of the State premium named after T. Shevchenko, on the stages of the Kharkov Academic Opera and Ballet Theatre named after N. Lysenko, Dnepropetrovsk Academic Theatre of Opera and Ballet then many opera houses in the world. Actress-singer has created a big gallery of opera images. Her partners were the famous singers from different country. The singer has collaborated with famous directors, conductors and impresario. N. Surzhina is actively working in the class of vocal pedagogy in Dnipropetrovsk Conservatory named after M. Glinka. On the example of one from the graduates of the class N. Surzhinoy – soloist of the National Opera of Ukraine I. Petrov researcher focuses a lot of methods and techniques of vocal for students in the process their sing.

Nonna Surzhina performed a lot of music of different genres. Romances by S.Rahmaninov, M.Glinka, vocalizes a lot of different arias were presented from many concert scenes. Voice of the outstanding singer was recognized in many countries. Nonna Surzhinoy performing style was the epitome beauty, strength, bright emotionality, seething expression of the musical mind.

The singer has been known as a bright chamber performer. There was a large chamber music repertoire. Compositions by Ukrainian, Russian, Belarusian, Moldovan composers were performed at the philharmonic, drama theaters, museums, libraries, clubs of cultural and recreation. The singer often toured extensively. The concert's geography was countries very much. Among them, we note Finland, France, Yugoslavia, Spain and other countries. The newspapers of the cities mentioned great range the singer's voice, soft timbre, great palette of touches, very virtuous articulation and unmatched melodiousness of her large voice.

Singing is all the profession and all the life of Nonna Surzhinoy. The vocalist is not only great star of the academic opera and ballet theaters of Dnepropetrovsk and Kharkov. She is an outstanding teacher for music college of Dnepropetrovsk and conservatoire after named by M. Glinka. There are young men and women in the class Nonna Surzhinoy at the conservatoire of the center of our country. Among them soloist of the National Opera of Ukraine Irina Petrova, soloist of the theatre of Music and Drama at the city of White Church Eugene Zamorsky, soloists for scene and choir of the academic opera and ballet theatre of Dnepropetrovsk, very many teachers of music schools, of music colleges, as well as many higher educational institutions of culture and arts of our considerable country, our Ukraine.

Creativity process of Nonna Surzhinoy is a vocal phenomenon of the Ukrainian modern musical art. This phenomenon requires a fundamental study, deep research in the future.

Methodology of teaching the vocal art is an important interest for the scientists. The repertoire of the great singer requires analysis as well. Education for a culture of speech, physical and psychological health of artists, their work on the different scenes in theatrical costumes, decorations, ensembles vocal should be approved as an important musical and pedagogical tones.

The important period of her exertion work was associated with the Kharkov Opera and Ballet theatre. The singer has been begun to sing with the gigantic accomplishment in that theater in the years of study in Kharkov academy music after named M. Kotlyarevskiy. Her brilliant the role was the party of Carmen from opera Carmen by Bize. Nonna Surzhina has been sung that role with great success. Singer made bright artistic image of her heroine from that opera. Long time Nonna Surzhina sang this part in the Dnipropetrovsk Opera and Ballet theatre and also a lot other parties.

Over the years her work in the Dnipropetrovsk conservatoire after named by M. Glinka Nonna Surzhina has been taught very mane disciplines as solo singing, concert and chamber singing, ensemble singing, a lot of theoretical subjects for students of this conservatoire.

Long time this outstanding singer was head of the chair of the academic singing at the conservatoire. Her organizational work has been left the foundation for the development of chair of solo singing. The singer Nonna Surzhina has established practical famous and positive vocal school academic opera singing in our country.

Key words: opera singer, actress, director, conductor, stage partner, respiration, vocal pedagogy, phonation, solo singing.

Вокально-акторська творчість народної артистки України та СРСР, лауреата Державної премії ім. Т. Шевченка Нонни Андріївни Суржиної – це світ високого сценічного професіоналізму, людяності, чистоти, наповнений роздумами про долю оперної співачки-актриси, про роль народної, класичної та сучасної музики, з переливами різних емоцій – від піаніссімо до урочисто піднесеного фортіссімо.

Різноманітний тематичний і проблематичний діапазон вокально-акторського доробку Н. Суржиної найчастіше вкладається в рамки інтелектуального вокалу, що обертається навколо пізнання ціннісних параметрів законів буття, часових реалій у функціонуванні оперного театру та камерного співу.

Нонна Суржина закінчила Дніпропетровське музичне училище ім. М. Глінки (клас викладача Ольги Тарловської), та Харківський інститут мистецтв ім. П. Котляревського (клас професора П. Голубева – учня італійського співака та викладача Федеріко Бутамеллі). Студенткою четвертого курсу дебютувала на сцені Харківського академічного театру опери та балету ім. М. Лисенка у партії Кармен (однойменна опера Ж. Бізе). Від 1963 до 1974 років – солістка цього театру, де проспівала такі партії: Поліна ("Пікова дама" П. Чайковський), Ольга ("Євгеній Онегін" П. Чайковський), Кончаківна ("Князь Ігор" О. Бородін), Весна і Лель ("Снігуронька" М. Римський-Корсаков), Еболі ("Дон Карлос" Дж. Верді), Іоанна ("Орлеанська діва" П. Чайковський). У 1974 році Н. Суржина отримала запрошення та стала працювати на посаді солістки у Дніпропетровському театрі опери та балету. Багато гастролювала на сценах театрів СРСР, за кордоном. Партнерами Н. Суржиної були В. Атлантов, З. Анджапаридзе, Ю. Гуляєв, Т. Мілашкіна, В. Норейка, М. Бієшу, Г. Вишневіська, А. Огнівцев, Б. Руденко, З. Соткілава. Співпрацювала із диригентами С. Турчаком, А. де Альмейдо, П. Вариводою, імпресаріо Б. Муленом, Ж. Дювалем.

Н. Суржиній властива підвищена самокритичність. Великий успіх, який принесли їй перші ж виступи, змусив посилено працювати над собою, вдосконалювати вокальну техніку, пластику та акторську майстерність. Вона кожного дня мала вокальний урок, або сценічну репетицію. Пред'являючи до себе максимальні вимоги, вона ніколи не пропускала репетицій, завжди була пунктуальна і педантична, жодного разу не порушивши вокально-акторський режим. Кожна партія у виконанні Н. Суржиної удосконалювалася від вистави до вистави завдяки копіткій і невтомній праці самої співачки. У цьому їй допомагали не тільки систематичні вокальні вправи – в процесі роботи над партією Н. Суржина багато читала, імпровізувала і роздумувала над образами. Це була вже її власна система, в основі якої зазначалося: "знати напам'ять всю оперу, історію епохи, архітектури, костюма, літературно-художню критику".

Інтерпретація партії Кармен у Н. Суржиної на сценах України, СНД, Франції, Фінляндії відзначалася індивідуальністю: вже перші речитативні фрази зацікавлювали публіку: "– Коли я полюблю? Боже мій, не знаю я? Можливо ніколи. А можливо потім [...]. Сьогодні ж мені [...] не до вас!" Голос Н. Суржиної, м'які бархатні питальні інтонації відразу розкривали основні риси характеру Кармен – грайливість, волелюбність та сміливість. Відкритий темперамент і багатий фарбами голос солістки відводили її від очищеної стилізованої елегантності, а тонкий смак і знання вокальних прийомів не дозволяли відходити у стихію оперети. Кармен-Суржина – це ціла філософія жіночого характеру, жіночої душі, в якій немає ніякої жорстокості, душевної черствості, вульгарності. Вона неначе сконцентрувала в собі всі якості, які зазвичай включаються нами в поняття "Жіночність" – граціозність, щирість почуттів, ніжність.

Кармен у Н. Суржиної – образ зовсім не простий і нелегко піддається емоційно-аналітичній розшифровці. В ній багато загадкового з точки зору життєвої логіки, з якою, підходять до цього характеру інші виконавці та слухачі. Н. Суржина співала Хабанеру дуже м'яким, світлим звуком, майже у манері сопрано – ніяких палячих, темних звуків, ніякої нарочитої драматизації. Актриса наголошувала на тому, що в Хабанері багато сказано відразу в речитативі. Все співалося світло, легко і кокетливо, без натяків на вульгарність, чистими фарбами, і тільки в останньому носовому звуці, останнього слова "Certain" був даний натяк на те, що життя Карменсити зовсім не просте. А в Сегідільї її Кармен вже готувалася до зустрічі із майбутнім коханим, і у цей момент любовна інтрига за короткий час різко просувалася вперед.

Під час виконання "Циганської пісні" відчувалася навала: на сцені усі артисти-цигани танцювали, співали, грали. Н. Суржина танцювала і співала дуже злагоджено і цілісно, як справжня циганка. Її меццо-сопрано виводило: "Сміливіше, цигани! Не бійтесь, що порвуться струни! Нехай всіх закрутить танець! Бушує радості ураган! А пісня все швидше летить, всіх запалює, душу як вогнем опалює. Пристрасний танець циган п'янить!". На приспіві її Кармен представала яскравою, звабливою, радісною. Виконуючи партію французькою мовою, яку важко вимовляти під час академічного співу, та досить рухливу мелодію Н. Суржина повністю відтворювала зміст та виспівувала кожну ноту. У сцені гадання розкривалася нова Кармен-Суржина: чуттєва, жіночна, засмучена. Кармен нагадала собі смерть і кілька разів по-новому розклала карти, але вирок смерті постійно переслідував її. Співачка виконувала арію пронизаною відчуттям тривоги.

Партію Любаші ("Царева наречена" М. Римського-Корсакова) Н. Суржина малювала іншими фарбами. Вихід на публіку та виконання аріозо про важку дівочу долю у Н. Суржиної були зворушливими і нескінченно сумними. Актриса наділила образ величезною внутрішньою силою, яка

поступово ставала все більш виразною за зовнішньою покiрністю i нероздiленим горем дiвчини. Образ Любашi розвивався вiд вистави до вистави – Н. Суржина нiколи не припиняла над ним працювати, знаходячи новi вокально-акторські фарби i виразнi засоби для розкриття душевного стану своєї героїні.

Соломiя ("Богдан Хмельницький" К. Данькевича). За виконання цiєї партії Н. Суржинiй було присуджено Державну премію ім. Т. Шевченка. Вокалістка спиралася на романтичну традицію національної акторської школи, тому її Соломiя була людиною не тiльки надзвичайно обдарованою, а й свiдомою високої iсторичної ролі своєї епохи. Спираючись на романтичну традицію української акторської естетики, Н. Суржина прагнула по-своєму оновити її, поєднуючи вiдкриту емоційність з фiлософською глибиною, точністю психологічного малюнка й iнтелектуальністю. I співачка Н. Суржина, i режисер Ю. Чайка, i диригент Б. Афанасiєв – великi знавцi класичної спадщини. У постановцi "Пiкової дами" П. Чайковського трупi насамперед цікавила проблема внутрiшнього переродження людини. Тому не тiльки Герман, а й Графiня поставала персоною неоднозначною, iз своїм таємним життям. Графiня-Суржина начебто весь час тiльки i шукала слухної нагоди, щоб помститися Герману за його зухвалість, та неповагу по вiдношенню до неї.

Нонна Суржина – цiкава виконавиця вокально-камерної лiрики. Так, виконуючи твори П. Чайковського, С. Рахманiнова, М. Лисенка, співачка вирiшувала основнi завдання: характеризувала синтез мистецтв поезії та музики в камерно-вокальнiй творчості; виявляла специфіку механiзмiв синтезу мистецтв при втіленнi одного поетичного тексту в романсах рiзних композиторiв; розробляла типологію мiжвидового художнього перекладу залежно вiд мiри адекватності синтетичного твору поетичному першоджерелу; прослiдковувала механiзм впливу моно- та бiлінгвiстичної комунікації в ланцюзi "поет – композитор" на перебiг мiжвидового художнього перекладу; на пiдгрунті iснуючих концепцій iнтерпретації, що сформувалися в рiзних науках (фiлософії, культурології, лiтературознавствi, музикознавствi) створила спеціальну методикi дослідження вокальної творчості; визначила особливості та алгоритм вивчення виконавської iнтерпретації камерно-вокальних творiв.

Ще у 70-х роках Нонна Андрiївна Суржина розпочала свою дiяльність в якості педагога музичного училища. Сьогодні видатна артистка – доцент кафедри "Виконавське мистецтво" Днiпропетровської консерваторії ім. М. Глинки. Її учнi – Iрина Петрова, Юлія Борисова, Максим Данилов, Олександр Клименко, Євген Заморський, Тетяна Улькіна. Кожен з них – яскрава iндивідуальність. Вокальна педагогіка Н. Суржинi охоплює як загальнi методи: концентричний, емпіричний, евристичний, фонетичний, методи уявного або внутрiшнього спiву та порiвняльного аналізу вокального навчання, примарний тон, вправи йоги, так i iндивідуальнi методи, що стосуються безпосередньої роботи голосового апарату: дихальна гiмнастика, вправи для вокально-технiчного розвитку; вправи для формування змiшаного регiстру; вправи на релаксацію, зняття м'язових затискань, вправи-установки для налаштування психіки з метою виконання творчих завдань; комплекс вправ для розвитку дикції (практичнi прийоми фонопедії, вправи за системою йогiв i вокалізи для постановки мовного голосу), вокальна гiмнастика для оволодіння технологією уповiльненого вдиху, техніка "мичання" для розвитку вiбраційних вiдчуттiв, вправи для зняття напруження мiмічної мускулатури, комплекс щоденної ранкової гiмнастики; щоденнi заняття на центральнiй частині дiапазону, практичнi вправи для виявлення природного тембру, вироблення рухливості голосу, розвитку музичного слуху, розвитку чистоти iнтонування; вправи для координації слуху з голосом, розвитку i змiцнення музичного слуху в ладовiй системі, вироблення правильної дикції, розвитку співацького дихання, гнучкості й рухливості голосу, музичного слуху; вправи для оволодіння співацьким диханням, звiльнення м'язiв гортані, розвитку фiлірування звуку, оволодіння *mezza voce*, для точності iнтонування, оволодіння вмiнням направляти звук у "маску", поради для усунення носових i зубних призвукiв; вправи на розвиток дихання, дикції, вирiвнювання регiстрiв, вiдчуття головного резонування; практичнi поради щодо розвитку співацького дихання, вмiлого переходу з регiстра в регiстр, розвитку вокального та музичного слуху, м'язової пам'яті, опори дихання, артикуляції, дикції, головних резонаторiв, фiлірування звуку, рухливості голосу, на вiдчуття ритму; вправи для досягнення "високої співацької позиції", налаштування верхнiх резонаторiв, розвитку чiткої дикції, вокалізи для гнучкості й рухливості голосу; комплекс вправ для зняття м'язових затискань з усього тiла, релаксації спини й голови, на звiльнення процесу дихання, загальну релаксацію, зняття затискань м'язiв мовного апарату, розвиток сили звуку, глибини i краси тембру, розвиток субтону, концентрацію звуку, вiльне резонування, для розвитку вiбрато, формулювання приголосних, скоромовки для розвитку дихання, дикції та мислення; "теорія лiфта" для згладжування переходiв iз регiстра у регiстр; вправи для згладжування перехiдних нот, тренування артикуляційного апарату, розвитку вокальної технiки, вироблення рухливості голосу (мелiзми, глісандо, трелі, портаменто, стаккато) для тренування "самовидиху".

Зазначимо етапи кар'єри Ірини Петрової: лауреат міжнародних конкурсу-фестивалю "Кримська весна" (Україна, Ялта, 2003, II премія), конкурсу молодих вокалістів "Орфей" (Росія, Волгоград, 2008, I премія), Всеукраїнського фестивалю вокального мистецтва ім. Б. Гмирі (Україна, Дніпропетровськ, 2005, I премія). Закінчила Дніпропетровську консерваторію ім. М. Глинки (2009, клас нар. арт. СРСР Нонни Суржиної). З 2006 по 2011 рр. – солістка Дніпропетровського академічного театру опери та балету. З 2011 – солістка Національної опери України ім. Т. Г. Шевченка. Партії: Ольга, Поліна, Гувернантка, Лаура ("Євгеній Онегін", "Пікова дама", "Іоланта" П. Чайковського), Марина Мнішек ("Борис Годунов" М. Мусоргського), Любаша й Дуняша ("Царева наречена" М. Римського-Корсакова), Керубіно ("Весілля Фігаро" В.-А. Моцарта), Кармен в однойменній опері Ж. Бізе, Маддалена, Емілія, Флора ("Ріголетто", "Отелло", "Травіата" Дж. Верді), Прозерпіна ("Орфей" К. Монтеверді), Чьєска, Сестра-наставниця ("Джанні Скіккі", "Сестра Анжеліка" Дж. Пуччіні), Фідальма ("Тасмний шлюб" Д. Чімарози), Розіна ("Севільський цирульник" Дж. Россіні), Лола ("Сільська честь" П. Масканьї), Бісиха ("От так Балда" Д. Шостаковича) та інші. Володіє меццо-сопрано повного діапазону, м'якого, оксамитового тембру. Прекрасні акторські здібності допомагають співачці розкрити внутрішній світ образів, драматичні характери героїнь.

Співала на оперних сценах Голландії, Бельгії, Беларусі, Польщі. Мала сольні концерти у Дніпропетровській філармонії, Дніпропетровському Будинку органної та камерної музики.

Широкий жанрово-стильовий діапазон, сильний голос, рівний у всіх регістрах, гнучкий у відтінках, бездоганна техніка вокалу, дикції, акторської гри. Таким запам'яталось вокально-акторське мистецтво Н. Суржиної.

Література

1. Андреев А. Співач Нонна Суржина / А. Андреев. – Дніпропетровськ: Городянин, 2008. – № 15 (245). – С. 24.
2. Проценко Н. Нонна Суржина / Н. Проценко. – Дніпропетровськ: Александр Федорченко, 2012. – 310 с.
3. Чабан М. Не вертайся назад. Рвися тільки вперед: [про творче кредо народної артистки СРСР Нонни Суржиної] / М. Чабан // Зоря: народна газета Дніпропетровщини. – 2012. – № 108. – С. 13.

References

1. Andreiev A. Spivaie Nonna Surzhyna / A. Andreiev. – Dnipropetrovsk: Horodianyn, 2008. – № 15 (245). – S. 24.
2. Protsenko N. Nonna Surzhina / N. Protsenko. – Dnepropetrovsk: Aleksandr Fedorchenko, 2012. – 310 s.
3. Chaban M. Ne vertaisia nazad. Rvysia tilky vpered: [pro tvorche kredo narodnoi artystky SRSR Nonny Surzhynoi] / M. Chaban // Zoria: narodna hazeta Dnipropetrovshchyny. – 2012. – № 108. – S. 13.

УДК 74.01/09

Шандренко Ольга Миколаївна

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри дизайну одягу
Київського національного університету
культури і мистецтв
e-mail: shan.olga77@gmail.com

СПЕЦИФІКА СТИЛЬОВОГО ФОРМОУТВОРЕННЯ В МОДІ

В статті запропоновано структурування стильового вияву на прикладі чотирьох так званих стилів в одязі: класичного, романтичного, фольклорного та спортивного. Ознаки стильового формотворення в моді, як результату творчості, визначено на основі методологічних засад, за О. Лосевим, в контексті сучасного розуміння "візуального повороту". Візуальне означення стильового формотворення модних інновацій проведено відповідно до основних умов здійснення художнього стилю.

Ключові слова: мода, стиль, класифікація, стиль в одязі, вияв стилю, стилістичне формотворення.

Шандренко Ольга Николаевна, кандидат искусствоведения, доцент, доцент кафедры дизайна одежды Киевского национального университета культуры и искусств

Специфика стилевого формообразования в моде

Полистилизм в искусстве вызвал ряд вопросов, связанных с номинацией "стиль" в различных областях знаний. Целью работы является определение специфики стилевого формообразования в дизайне одежды и моде. В статье предложена структуризация стилевого проявления на примере четырех так называемых стилей в одежде: